List 21. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 25. maja 1870.

Gospodarske stvari.

Razglas,

kako se bodo premije delile za dobro narejena gnojišča.

Družba kmetijska kranjska, pooblastena po slavnemu c. kr. ministerstvu kmetijstva od 11. novembra 1869. leta, štev. 6032., da razdelí iz državnega zaklada dovoljenih 300 gold. za premije umno napravljenih gnojišč, bode jih razdelila tako, da odloči

3 premije po 30 gold. za Notranjsko,
3 premije po 30 gold. za Dolensko,
4 premije po 30 gold. za Gorensko.

Tako premijo morejo dobiti le kmetje, ne pa grajščaki, in sicer taki, ki si napravijo gnojišče z gnojnično pumpo tako, kakor na podobah „Novicam“ priloženih kaže izgled A. podoba 1. in 2., ali pa izgled B. podoba 4. in 5., pa je gnojišče tudi sicer tako napravljeno, kakor poduk pod črkami I. II. III. IV. učí.

Kdor želí dobiti tako premijo, ktera mu ni le v dobiček, da si napravi prav dobro gnojišče, temuč tudi na čast, da ima gnojišče tako, da je drugim v izgled, naj se zadnji čas do sv. Mihela tega leta s prošnjo obrne do podpisanega odbora in v pismu izkaže, da je po enem ali drugem izgledu naredil si gnojišče. Družba kmetijska bode potem po posebni komisiji preiskavati dala njegovo gnojišče in mu premijo izplačala. Ako bi pa gospodarjev, ki so taka gnojišča napravili, bilo več kakor je premij, bode se premija dala takemu, ki je med njimi najbolje gnojišče naredil; ako so si pa vsa enaka, bode srečkanje (lozanje) odločilo, kdo jo dobí.

Veliki posestniki, ki si tudi napravijo tako izgledna gnojišča, prejmejo častna pohvalna pisma.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 15. maja 1870.

Najpripravnejša in najpriprostejša gnojišča. *)

Predgovor.

Skušnja vseh časov in dežel nas učí, da najrodovitnejša zemlja opeša in oslabí, ako mora vedno roditi, ne prejme pa nič ne.

Od zemlje dan za dnevom čedalje več zahtevamo, in to iz dveh vzrokov; prvič zato, ker je čedalje več ljudí, ki toraj tudi čedalje več potrebujejo živeža; in drugič zato, ker je obdelovane zemlje čedalje manj, kajti čedalje več se je potrebuje in jemlje za stavbe, ceste, železnice in druga pota.

Da gnoj zemlji povračuje snovi, ktere žita in drugi sadeži izpivajo iz nje, to je vsakemu znano; zato vidimo, da vsi kmetovalci gnojijo svojo zemljo. Tudi to je znano, da gnoj pospešuje rast in da se živina, ktera dobiva obilo in dotične krme, krepi in debeli; nasproti pa medli in hujša ona, ki dobiva malo in to netečne krme.

Naši kmetovalci, če jih izvzamemo nekoliko, ki si morejo kupiti umeten ali mineraličen gnoj, morajo gnojiti s tekočimi in trdimi živalskimi in človeškimi izmečki.

Navadni ali gnoj iz hlevov so trdi ali tekoči živinski izmečki, z nastilom vred. Njegova moč je jako različna in to po krmi, soli in nastilu, kakor tudi po načinu, po kterem se ravná ž njim. Gnoj, kteremu se ne pridene nič nastila, je najboljše precej rabiti; gnoj zmešan z nastilom mora pa manj ali delj časa (6 tednov do 3 mesecev) ležati, da malo zavrè (segnjije), da se nastilo (slama, listje, zrezki) razmoči in porujavi, da je videti mastno in da se različne tvarine nekoliko zenačijo; kajti le tak gnoj se v zemlji naglo spremeni v one razvezljive in gazove snoví, ki so rastlinam živež. Da se te premembe zgodé, treba je manj ali več časa ali zato, ker je nastilo že samo po sebi več ali manj razvezljivo, ali zato, ker je več ali manj ugoden letni čas in kraj, ki je ali v dolini ali visoki gori.

Da se gnoj tako vdela in da se ga pogubí kar najmanj mogoče, treba je primernega gnojišča.

Kako se primerna gnojišča napravljajo in kako je treba ravnati z gnojem, to hočemo povedati v odgovorih na naslednja vprašanja.

I. Kje naj bode gnojišče?

Pred vsem mora gnojni kup na dvorišču imeti dve lastnosti: prvič gnojni kup naj ne skruni dvora, ampak bodi mu kinč, — drugič gnojni kup bodi tak, da se gnoj v njem razkroji tako, da dobimo podelan, to je masten, nekoliko vlažen in kratek gnoj.

Gnojišče bodi blizo in na senčni strani hleva; lahko naj se do njega in od njega z vozom hodi; ono ne sme biti pod kapom, pa tudi na takem kraji ne, da bi se kakošna druga voda stekala va-nje.

Gnojišče mora na senčni strani biti zato, da solnce ne prepeka in ne suší na vrhu ležečega gnoja; kajti tak gnoj ne segnjije in ne preprhne, nasproti se pa spodnji gnoj tako razgreje, da ga mnogo zgorí.

Kapnica in vsaka voda, ki od drugod priteka, mora se pa od gnojišča odvračati zato, da gnoja ne spêre, in da se po nepotrebnem ne naredí preveč gnojnice, ki lahko, ako delj časa dežuje, odteče in seboj odnese mnogo tekočega gnojila. To pa je velika škoda, ker je to, kar po tej poti gré v zgubo, večidel veliko več vredno kakor to, kar ostane.

*) Iz 1. zvezka „Naznanil c. k. kmetijske družbe za leto 1870.“

II. Koliko bodi gnojišče, — kakošno njegovo dno, kakošne stene njegove?

Velikost ali obseg gnojišča naj se vselej ravná po številu živine, ki jo redí kmetovalec. Na vsak način bodi gnojišče toliko, da gnojni kup v njem nikdar ne preseže $4^1/_2$ čevlja.

Na tanka površina gnojišča se izračuni tako-le: Da se gnoj spravi na gnojni kup, $4^1/_2$ čevlja visok, treba je 106 štirjaških čevljev za gnoj enega konja, 76 štirjaških čevljev za gnoj enega vola ali krave in 9 štirjaških čevljev za gnoj ene ovce. Te številke pomnoži s številko konj, govedi in ovác, ki jih rediš, pa te pomnožke seštej, in znesek ti kaže štirjaške čevlje, kolikor jih mora meriti tvoje gnojišče za vsega leta gnoj.

Dno in stene gnojišča naj bodo take, da ne spuščajo gnojnice iz gnojišča, pa tudi da se voda iz zemlje ne more stekati v gnojišče.

III. Kam se napelje odtekajoča gnojnica.

Tekoče izmečke iz hleva po majhnem vodovodu (kanalu) odpelji v jamo. Kapnico pa nabiraj v jamo napravljeno na takem kraji, s kterega ž njo lahko, kedar hočeš, v gnojišču poškropiš ves gnoj. To storiš s priprosto narejeno gnojniško pumpo.

IV. Kako je dobro gnojišče napravljeno.

Gnojišče nikdar ne bodi le kraj, kamor na kùp mečeš vso nesnago, blato, gospodarske zmečke, smetí itd., ampak ono bodi tako, da se v njem zbira in dela močno gnojilo.

Kako naj se napravi gnojišče, to hočemo na tanko povedati, in prav tako bodi izgled, po kterem si napravi gnojišče, ako hočeš, da prejmeš denarno pomoč, ki jo je c. k. ministerstvo za poljedelstvo dovolilo za gnojišča.

Najprej si izberi ugoden kraj za gnojišče (ki mora imeti površino, primerno število živine, kakor je bilo že razloženo), potem ondi izkoplji jamo $1^1/_2$ do 2 čevlja globoko, in sicer tako, da bode dno tje, kjer misliš napraviti jamo za gnojnico, viselo $^1/_3$ palca na 1 čevelj ali 2 palca na 1 seženj. Da se bode gnojnica lože odtekala, v sredi proti gnojničini jami izkoplji še za 6 palcev zemlje. Na dno položi tlak iz kamena ali opek, da ti ne bode spuščalo gnojnice. Gnojišče obzidaj z zidom, 2 do 3 čevlje visokim; dobro je, da tik za zidom krog in krog trdno zatlačiš gline ali ilovice. Na sprednji ali vhodni strani izkoplji jarek (graben), da se va-nj steka in po njem odteka dežnica, snežnica ali kaka druga voda.

Tik straní, kamor dno najbolj visí (ali v sredi ali v kterem kotu, kakor je treba), izkoplji jamo, 6 čevljev dolgo, 6 čevljev široko in 6 čevljev globoko, njeno dno in stene obzidaj ter rabi cementno malto; najtrdnejše, najcenejše in najboljše se pa obzida s petonom (peton obstojí iz cementnega apna in drobno stolčenega kamena); na ta zid položi lesen oklep, kterega pokrij z deskami. (Kon. prih.)

Zárod gozdov s presajanjem mladih sadik.

(Dalje.)

Najbolj znameniten je pa pregled rastlinic, ki smo jih namenili zasaditi, ker vspeh obdelanega prostora od dobrih lastnosti rastlinic zavisí.

Če hočemo vspešno saditi, ne smemo takih sajenk jemati, ki so dolgo stale v tesnobi drugih dreves, ali pa so slabo zraščene, še celó poškodovane, ali ki imajo premajhne koreninice.

Tudi se ne priporočajo saditi taka drevesca, ki imajo nad zemljo več kakor 2, k večemu 3 palce (cole) v premerji; presajanje debelejih stebelc je drago, in rastejo le na dobri zemlji, če smo bili natančni pri sajenji.

Najbolje, gotovo veselo rastó pa še nježne rastlinice, ako jih presadimo, predno so 2 čevlja visoke, kajti pri ruvanji vse nepoškodovane koremice ostanejo.

Dadó se tudi veče rastline presaditi; al zmirom so manj gotove, kakor mlade rastlinice, ker pri ruvanji se jim veliko koreninic potrga in potem niso v pravi razmeri z deblom.

Naj se tedaj vse planjave, ki jih bomo zasadili, z majhnimi sajenkami nasadé, in samo v tistem slučaji, ako bi te ne mogle rasti, se veče preskrbé.

Če hočemo zasadbo iz drevesnic napraviti, in ako imamo na sečih ali semenskih prostorih dosti sposobnih rastlinic, ni treba druzega kakor jih tukaj previdno ven vzeti, kjer jih je obilo.

Če pa v drevesnicah ne najdemo nič sposobnih rastlinic v ta namen, moramo si jih izrediti v tako imenovanem gozdnem vrtu.

So drevesa taka, ktera v naravnem stanu le malo malo stranskih koreninic, pa debelo srčno korenino, posebno v dobri zemlji, razvijajo. Če vzamemo take rastlinice v starosti, v kteri so za presajenje dobre in jih presadimo, pri vsi previdnosti deblo nima toliko koreninic, da bi moglo se prijeti in rasti. Take rastlinice, kamor tudi hrast spada, je po obilih skušnjah treba v mladosti, in sicer v visokosti od 2—3 čevljev enkrat presaditi, ko pa so debelost puškine cevi dobile, zopet izruvati, in še le potem na pašnike presaditi.

Po tem presajanji se rast srčne korenine ovira in naredí, da pri prvi presadbi srčnica postane kepasta in več malih postranskih koreninic požene, in se potem druga presadba gotovo prime.

Kdor še ni videl velikega razločka med takimi drevesnimi koreninami, ki smo jih presajali in pa med takimi, ki jih nismo, naj se prepričá vsaki sam, in našel bode, da vsa drevesa, ki smo jih dvakrat presadili, se dobro obnašajo, kakor je gori powedano. Razloček je tako viden, da se taka drevesca, ki niso bila presajena, po temni barvi listja in po majhnih poganjkih več let razločiti dadó, in imajo veči upadek, kakor ravno toliko število dreves, ki smo jih pripravili s presajanjem.

Če nam to delo prav veliko stroškov prizadene na eni strani, jih pa na drugi gotovo bogato povrne. Naj vsak, kdor bode 8—10 čevljev visoke rastlinice sadil, to poskusi.

To pripravljenje drevesec se pa lahko v gozdnih vrtih opravlja. Naj toraj kratek poduk o napravi gozdnega vrta načrtam.

Kako se napravi gozdni vrt? Izvolimo si tak prostor, ki je proti vetru zavarovan, ki je blizo planjav, ki smo jih namenili nasaditi, in je tako velik, da moremo izrediti toliko rastlinic, kolikor jih potrebujemo; tudi voda mora blizo biti.

Tak prostor se mora večkrat preoratii ali pa globoko prekopati, da se zemlja zrahljá in ves plevel odstrani; na kratko rečeno, tako se mora delati, kakor bi poljski pridelek zasejati hoteli.

Ko je to opravljeno, razdelimo prostor v več potov, ki se križajo v ogranico, kakor vrt za zelenjad; potem pa se mora ograditi.

Tako obdelani svet naj se s kakimi semeni naseje po vrsti. Ko je to delo končano, naj se zaliva in plevela očiščuje. — Pri pletji naj se pa pazi ma to, da se s plevelom tudi že pognale rastlinice ne rujjejo.

V prihodnji jeseni pokrimo mlade rastlinice z listjem, in potem, najdalje v drugem poletji alli jeseni, ko

smo seme v zemljo djali, presadimo rastlinice na drug prostor, ki ga moramo pa še enkrat prekopati; 2 čevlja naj bode vrsta od vrste, 1 čevelj pa rastlina od rastline saksebi.

Ko smo to delo dokončali, zalivajmo zopet sajenke tako dolgo, da po preteku nekoliko let so za presajenje na obdelani prostor dosti velike. *)

Ako pa hočemo sajenke za pašnike izrediti, vzemimo tiste, ki so bile že v drugem letu presajene in so 3 čevlje visoke postale; prikrajšajmo jim nekoliko koreninic, in je zopet presadimo v neprekopano zemljo, ki pa mora dobra biti, 2 čevlja eno od druge, v vrstah, in čistimo zemljo plevela. Od leta do leta jim porežimo od spodaj nekoliko vej, da počasi dobijo čisto steblo, in jih pustimo tako dolgo stati, da so pravilno močne. Potem jih previdno vzamemo iz zemlje, in presadimo z obilnimi koreninicami na pašnike.

Na ta način bomo z malo semenom na majhnem prostoru neverjetno veliko rastlinic si odgojili; trud in stroški bodo nam pa dvakrat povrnjeni.

Franjo Padar.

Véliki zbor družbe kmetijske kranjske.

(Dalje.)

Ko je dr. Bleiweis tako glavna vodila razložil, po kterih naj bi se osnovala učilnica za kmetijstvo na Kranjskem, začel se je razgovor o njej.

Prvi je poprijel g. Dežman besedo, da po svoji navadi podira, kar bi drugi radi zidali zato, ker vidijo potrebo očitno in vidijo, da to tudi v drugih deželah imajo. On se sklicuje na neki sklep deželnega zbora, po kterem naj bi se pred vsem ustanovile učilnice le za posebne oddelke kmetijstva: za sadjerejo, vinorejo itd. ter pravi, da je družba tudi z dobrim vspehom poslala 3 mladenče v moravski Schönberg predivstva se učit, — nemško večino deželnega zbora, ki je pokopala učilnico kmetijstva, ktero smo že imeli, zagovarja s tem, da ni bila zmožna živeti, — da stroški učilnice za vse kmetijstvo bili bi silni, — da je šolski program, kaj naj bi se v tej učilnici učilo, mèglen in nepravilen, ker obsega 3 vrste učencev, — da učilnica ne bode učencev imela in še več enacega, kar je Dežman govoril pod glasnim mrmranjem — ne, kakor je „Tagblatt“ rad pisaril — „šolskih fantov“, ampak pod mrmranjem obilo zbranih veljavnih mož in tudi vélikih posestnikov iz dežele.

Prvi mu odgovarja dr. Toman ter se čudi, da more kdo zdaj tako govoriti, ko ministerstvo poljedelstva družbi kmetijski samo ponuja zdatno denarno pomoč, in ko gre za to, da tudi mi na Kranjskem dobimo, kar drugej že imajo. Potem pa razjasnuje notranje nagibe tadanje večine deželnega zbora, ktera raje pošilja naše mladenče v tuje dežele, da bi jih tudi po tej poti v nemščino vtopila, kakor pa da jih dajala doma v slovenskem jeziku podučevati; če nekdanja učilnica ni bila zadostno obširna, zakaj je ni popravil deželni zbor in razširil? — če bi stroški za to šolo tudi obilni bili, ima dežela dolžnost, kmetiški mladini ponuditi pripomočkov, da se izuri v umnem kmetovanji, kakor današnji časi zahtevajo, da naši kmetje ne zaostajajo za drugim na škodi sebi in vsi deželi; al tudi država ima dolžnost, da z denarjem pomaga učilnici kmetijski, saj je vlada ravno kmetije preobložila z gruntnim davkom, dolžnost njena je tedaj, da na tej poti saj nekoliko povrne deželi.

V istem smislu govorí dr. J. Ahačič in preiskovaje žalostni sklep nekdanje nemške zborove večine ne najde nikakoršnega poštenega vzroka, da je zadušila poprejšnjo učilnico kmetijstva.

Tudi vitez Gutmansthal zagovarja potrebo učilnice za kmetijstvo, v kteri bi se kmetiški mladenči učili umnega kmetovanja po sedanjih potrebah; učilnice za posebne razdelke kmetijstva ne zadostujejo, ker niso celota, in štipendije, da se domači mladenči pošljejo v tuje dežele, so le pomoč v največi sili.

Zatem še enkrat govorí g. Dežman ter pravi, da to ne gre, da bi učilnica bila na dvoje razdeljena: eno leto v Ljubljani, drugo na deželi; kaj tacega — pravi — ni nikodar. — Prof. Konšek zagovarja obstanek dozdanje šole kmetijstva na gimnaziji ljubljanski. — Dr. Toman misli, naj bi se za zdaj vse drugo pustilo na stran in le sklenilo, da se ustanovi deželna niža učilnica kmetijstva in ministerstvo za osnovo njeno prosi prav izdatne pomoči.

Dr. Bleiweis kot poročevalec ima poslednjo besedo. On pobija ugovore Dežmanove ter pravi, da sklep deželnega zbora, na kterega se Dežman opira, zdaj, ko ministerstvo samo za popolno učilnico kmetijstva zagotavlja zdatno pomoč, ni vreden nobenega prevdarka več, a da popolna učilnica kmetijstva ne odstranuje specijalnih učilnic; če Dežman pravi, da so naši mladenči s pridom šli na Moravsko predivstva učit se, bi vendar vedeti moral, da ta primera je silno šepasta, kajti to vsak vé, da tacih rečí mora človek iti na tuje se učit, ki jih domá ni; v nižo učilnico kmetijsko pa naših mladenčev ni treba na tuje pošiljati, ker imamo domá lahko prav dobro tako šolo in to v domačem jeziku, za-njo edino pripravnem; če se g. Dežman bojí, da bi ta šola ne imela učencev, kako da ga ni strah, da bi jih tudi njegove „specijalke“ ne imele; Dežman s takim ugovorom celó premalo skriva one namere, ki jih je imela nemška stranka v deželnem zboru; da je g. Dežmanu marsikaj „megleno“ (verschwommen), kar je drugim o potrebah dežele naše jasno, to skušamo že več let; hvala Bogu — pravi dr. Bleiweis — da mi ni bilo treba, kakor je Krištof Kolumb še le Ameriko iskal, šolskega programa iskati za učilnico kmetijstva, kajti takih šol je že dokaj v Evropi in treba je le po teh izgledih jih osnovati za domače potrebe; da tacih na dvoje razvrstenih kmetijskih šol (v mestu in na deželi) ni nikjer, je pa le spet pomota Dežmanova; naj gré le čez Ljubelj na Koroško, pa kar brž najde tako „zweitheilung-o“; če naposled Dežman zares misli, da se ta šola namerava za kmetiške fante, za preparande in bogoslovce, je pa le spet v grozni pomoti; šola je za kmetiške mladenče namenjena, al nekterih naukov bi se prav lahko in z velikim pridom mogli udeležiti tudi preparandi in bogoslovci.

Vse ugovore Dežmanove je zbor za puhlo besedovanje spoznal, kajti pri glasovanji o predlogih, ki jih je dr. Bleiweis stavil v imenu odborovem, bili so vsi soglasno potrjeni. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Državopravno stališče in ustava vojvodine kranjske pred 100 leti.

Pod tem naslovom je „Triglav“ v listu 37. in 38. prinesel nekoliko sila zanimivih odlomkov iz važnega pisma kranjskih deželnih stanov (zastopnikov), v kterem se pod napisom „Allerunterthänigste Vorstellung der treugehorsamsten Stände des Herzogthums Krain“

*

*) V novejši dôbi take gredice tudi s pepelom gnojijo. Šara, kjer hočemo vrt narediti, se v kup spravi in sožge. Pepel ves plevel že v koreninah zaduši, zbog vročine, ki v zemlji nastane. Če smo gnojili s pepelom, naj se 5 do 6 palcev globoko v brazde dene. Rastlinice moramo pa že v drugem letu presaditi, da se izredijo. Pis.

dne 27. julija 1790. leta pritožujejo pri cesarji Leopoldu II. zoper prenaredbe deželne ustave vojvodine kranjske, ki jih je ukazal cesar Jožef II.

Nekdanji zastopniki kranjski, če tudi so zastopali le 4 stanove in če tudi se ne moremo po vse skladati s tem, kar so storili, vendar moramo reči, da so bili zmirom iskreni varhi državnopravnega stališča, dokler jih dunajska vlada ni zadnji čas celó v nič pripravila; vzela jim je starodavne pravice, vzela premoženje, in vzela celó lastnega deželnega glavarja in cesarskega guvernêrja jim postavila na čêlo.

Že v gori omenjenem pismu od leta 1790. beremo, da odločno zahtevajo, da se deželnim stanovom ne žalijo njihove pravice. „Vse, kar se opira na pravice, je sveto in nedotikljivo. Temveč mora deželno stanovstvo čuti nad tem, ker je ono v imenu naroda pogodbo podložnosti deželnemu vladarju ravno v tem namenu sklenilo, da se prvotne pravice njegove in pravice naroda varujejo vsakoršnega žaljenja vnanje sile“.

„Še takrat — pravi nadalje omenjeno pismo — ko so slovenska okrajna in Metlika, Kras in Istra same za-se bile, je vsaka teh dežel (provincij) svojega lastnega cesarskega deželnega glavarja imela. Po njihovem zedinjenji pa je v Ljubljani, glavnem mestu cele vojvodine, zmirom bila najvišega postavodajalca namestujoča oblast pod imenom: deželno glavarstvo. V tej oblasti bilo je središče druženja med stanovi, narodom in postavodajalno oblastjo; bila je vir vzajemnega zaupanja. Zvesti deželni stanovi mislili so se bliže vladarjevemu prestolu, ker na tem mestu so brez ovinkov do njega prišli. Bridko jih je zadela naredba leta 1783., ko se je v Ljubljani odpravilo deželno glavarstvo in podvrglo guberniji v Gradcu itd.“

Kako zeló so se že tadanji deželni zastopniki (stanovi) tujcev bali, kaže ravno to pismo na drugi strani, kjer želje stanov cesarju Leopoldu odkriva pod črko c) tako-le: „vse cesarske službe naj imajo domači; zoper temeljno deželno ustavo (Grundverfassung des Landes) je, ako se gospodarstvo njeno tujcem izroča, kajti kranjska dežela ima svoj poseben jezik, národ posebnega plemena in se po lastnih običajih in navadah loči od druzih, saj nikakor ni pričakovati, da bi tujci imeli tisto rodoljubje in tisto sočutje za blagor dežele, ktero bi moralo navdajati vsacega uradnika, in nebilo bi pravično tujce rediti v deželi, domači zaslužni možje pa da bi morali kruha stradati.“

Tako so stanovi 1790. leta na prid domačiji govorili — ne samo natihoma med seboj, ampak očitno so svoj glas povzdignili do prestola cesarskega na Dunaj. Če pa dandanes deželni poslanec se pritoži v deželnem zboru, da nam tujce silijo v deželo, domače pa gonijo po svetu, kako vihrajo in kričijo — ne tujci, ampak domačini, ki si v tujcih zveze in podpore iščejo, in kako napadajo časnike narodne, ki isto pravo zahtevajo — — in dogodbe na Ježici in Jančjem so jim sad národne intolerancije! Da bi Ljubljana že 1790. leta bila imela „Tagblatt“, to bi bili tadanji deželni stanovi križani za „Aufwiegler des Volkes“, „Schürer des Nationalhasses“, „Mitarbeiter an der Janzhberger-literatur“ itd.

Mi omenivši starodavnih naših deželnih stanov ne rečemo druzega kot — — — et meminisse juvat, ali „čez 7 let spet vsaka stvar prav pride“.

Za kratek čas in poduk.

Mojster skaza.

Ste kedaj slišali od njega? ste ga kedaj videli, mojstra skazo? Kaj hočete meni dati, da ga vam pokažem? Ne bo treba daleč iti, da bi ga videli. Kamor koli pridem, najdem ga hitro in vam ga lahko pokažem.

Mojter skaza se po vnanjem malo razloči od druzih ljudí, razun da je njega obličje včasi prisiljeno modro; ko se ž njim meniš o opravilu njegovega rokodelstva, hitro ti bo zasmrdela njega samohvala; zakaj veliko ti bo povedal od svoje zastopnosti in umetnosti. Če kak drug kaj ume, tudi on zastopi; če drugi še tako čvrsto delajo, vendar se nobenega me vstraši; ni ga, da bi kako reč bolj prav, dobro in čisto izdelal, kakor on.

Kdor se klati po deželi, da dela išče — tak je večidel mojster skaza — ne pečaj se ž njim, maj ima še tolikanj dobrih pisanih pričevanj; nič mu ne verjemi; — gotovo te bo osleparil. Kedar se dóma drží, postopa in okoli se ozira, kdo mu bo kaj zdelati dal; ako mu kaj daš ali naročiš, da bi ti kako reč hitro naredil, se bo zgovarjal, da zavoljo veliko njemu izročenega ali naročenega dela ti ne more tako hitro narediti, pa vendar se bo dal preprositi, in kedar bo naredil, bo narejeno, da se Bogu smili! Ali je slabo narejeno ali tako skaženo, da se ne dá več popraviti. Poleg tega bo pa še veče plačilo kakor drugi, kteri prav naredé, od tebe tirjal, in od izročenega blaga več ali manj obdržal, te okradel in to zavoljo tega, da bi se pri pomanjkanji dela lože pošteno preživel!!

Ljubljana je poglavitniši sedež kramjske učenosti, mnogih žlahnih umetnosti in rokodelstev. Kako? ali se v takem mestu tudi mojstri-skaze najdejo? Nekteri velikovedci pravijo, — to naj bo pa med mami natihoma rečeno, — da še celó med temi, kteri dohtarijo, sodijo, zdravijo itd. se taki znajdejo. Predrzno je od takih gospodov kaj tacega govoriti; ko bi se med njimi kaj nakáznega našlo, to bi dobilo drugo imé, in le med temi, ki z rokami delajo, se mojstri-skaze nahajajo.

V Ljubljani — tako je bilo meni povedano — je bil nek gospodičič štacuno odprl in začel na svojo roko delati; ta je bil kakor na dratu živ, fletne podobe, oblečen, kakor da bi bil iz škatlice vzet; na kmetih bi ga bili za kakega grofiča držali. Mamka so mu iz mladega vse dovolili, očka pa za njega poduk in izbrušenje premalo skrbeli. Oba sta večkrat rekla: „z leti bo že tudi pamet prišla“. Kedar je odrastel, sta ga v daljna mesta na delo poslala, da bi se bil bolj zbrusil, brihten in brhek postal. Njemu pa ni bilo mar, da bi bil k umnim mojstrom na delo prišel; s skaženimi tovarši se je pečal, krčme, igre in še kaj hujega ž njimi obiskoval; zdaj je iz tega mesta na dom pisal, da ni bilo nikakor mogoče k delu pritti; iz druzega spet, da je bil do golega okraden, ali pa, da je nevarno bolan. Mamka so mu od ene strani skrivaj, očka od druge očitno denarjev pošiljali, dokler mi nazaj prišel, veči tepec in bolj nakazen, kakor je iz doma šel. Mamka so rekli mu štacuno napraviti, im vse bo prav. Očka pa, dasiravno se jim je zdelo, da bo ta prazna, so — svoji ljubi gospodinici od nekdaj zvesto pokorni — tudi to dovolili. Štacuna se odprè, gospodičič se s svojim gibčnim životom, s prijaznim obličjem in s sladkastimi besedami povsod prilizovaje marsikteremu priporoči; njegovi stariši, posebno skrbne tetike s svojimi čvrstimi jezički, njega visoko povzdigujejo, in od tako lepe priložnosti za kakega dekliča govoreče, mu mnogotero delo privabijo in naklonijo. Mladii mojster pa je sam delo le slabo razumel; da bi si bill več pridobil, zato je cestne vlačugarje in potepuhe za delavce pobiral in jih slabo plačeval, za-nje nič skrbel in tedaj le slabo narejene ali skažene izdelke iz rok dajal. Ljudjé tako goljufani in oškodovani so začeli se umikati in se ga ogibati. Da bi si svojo stopinjo bolj vtrdil, bil se je tudi še oženil. Oba sta se visoko nosila, sicer pa zeló nizka

bila. Ob nedeljah niso hoteli mlada gospá peš hoditi, da bi se bili sprehajali; kočije je bilo treba najemati. „Kdor previsoko zletí — pravijo — nizko obsedí“. V dveh letih je vse šlo rakom žvižgat, štacuno so zaprli. Memo gredoči so se vstavljali in rekli: „kaj ne, da je bil tukaj-le mladi mojster štacuno odprl?“ — — „kratko nikar — so drugi odgovorili — ne mojster, temuč mojster-skaza!“ Kako, Ljubljančanje! ali je ta res?

Tudi drugi mestni rokodelci lepšega imena ne zaslužijo, kakor gori imenovani, če se prevzamejo; če pri tem ostanejo, kar so se nekadaj delavci naučili, če jim ni zeló nič več mar, se v svojem rokodelstvu izuriti. Tako se prigodí, da s časoma in nezamerkljiviši slabše ali skažene izdelke, ali saj vendar ne tako čisto, ali trdno ali dopadljivo izdelanih, kakor drugi, iz rok ne dajejo; in tako še ne vedó, kedaj in kako imé zadobijo, da so mojstri-skaze. Kdor enkrat med ljudmí ob vero pride, za tega je vse zgubljeno. Mojstrov brez števila okoli po mestih je po tej poti že pod zló prišlo!

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Koroškega 20. maja. Mikalo bode vas Kranjce izvedeti, ali je kaj resnice v tisti pravljici, ktero je „Tagblatt“ po svetu zatrosil, da je v Vratni vesi (Nemci so skovali „Rattendorf“ iz tega imena!) neki krčmar v svinjo bil zaklet in potem na Kranjsko bil gnan, da bi ga Mati božja v Brezji rešila. V Vratni vesi nobena živa duša ne vé o tej celi istoriji nič. Vse je gola laž.

Iz Gorice 18. maja — se „Wand.“ piše — da danes so se razposlale prve češnje; dunajski agenti so zavoljo njih že več dni tukaj; cena je zgodnjemu času primerna, 50 do 70 gold. cent na kolodvor pripeljane. Lani se je zgodnjih češinj prodalo za 60.000 goldinarjev iz Ravnic, Prebačine, Gradiškute in Dornberga.

Trst 17. maja. — Da se udeležimo veselice, ki je bila v nedeljo 15. dne t. m. v Bolunški čitalnici, smo se udje in rodoljubje tukajšnjih čitalnic iz okolice in Trsta popoldne z vihrajočimi zastavami in godbo na čelu podali na pot, pozdravit milo nam novo sestrico. Po vseh vaséh, kjer smo šli, bilo je vse polno ljudstva, ki nas je z navdušenimi živio-klici sprejemalo in se nam za daljo pot pridružilo. Ko smo dospeli do razpotja, tako imenovanega „ključa“, prišli so nam iz Kolonije čitalničarji z vihrajočimi zastavami naproti; godba milo zagode, in ko so se zastave v znamenje bratovske sloge križale, bilo je vse radosti ginjeno do solz. Došlim blizo Bolunce pridejo nam z zastavami in godbo naproti; godba zaigra „Naprej“ in zdajci ni bilo slava- in živio-klicev ni konca ni kraja. Ko smo dospeli do čitalnice bolunške in se ondi razveseljevali, pride še pevski zbor iz Bozovice pod vodstvom mladega gosp. J. Praprotnika tako lepo izurjen, da se je vse čudilo. Slava rodoljubnemu voditelju in vrlim pevcem! „Beseda“ se je začela z izvrstnimi govori, med kterimi sta se posebno odlikovala govor gospoda predsednika Peršica in od Koperškega gosp. profesorja Ravnika. Gledišćina igra „Ravni pot“ se je vršila z živahno pohvalo; po igri so peli razni pevski zbori in godbe so igrale tako navdušilno, da smo se le težko ločili od veselega kraja, kjer je bilo nad 2000 ljudstva zbranega, tako, da vse je bilo bolj taboru kakor čitalničnemu shodu podobno. Ako nam nade naše po sreči stekó, kaj veljá, da na istem kraji bode meseca avgusta za Istro važen tabor. Bog daj!

Iz Postojne. (*Program slovesnosti v četrtek 26. dan maja 1870. leta, pri kterej se bo podružničnemu praporu izročil trak.*) Sokolovci se do 7. ure zjutraj zberó v polnej društvenej obleki v čitalnici; ob pol 8. uri prenesó prapor na prostor pred čitalnico, kjer bodo Postonjske Slovenke izročile trak. Potem se podá društvo s praporom, spremljano od godbe, k sv. maši. Po cerkvenem obhajilu napravi društvo, če bo vreme ugodno, izgred čez Rakitnik in Matenjovas, od koder se proti poludné vrne. Ob 4. uri po poludné se snidejo Sokolovci na vrtu gosp. Lavrenčiča (pri Lebanu), kjer bo prosto razveseljevanje do mraka. Ob 8. uri zvečer bo v čitalnici beseda s sledečim programom: 1. „Moj dom“ od A. Nedveda. Poje moški zbor. 2. Tombola. 3. „Golobičica“. Poje moški zbor. 4. „Domači prepir“, vesela igra v 1 djanji. 5. Ples. — Povabljeni so vsi častiti udje Sokola in Postojnske čitalnice, kakor tudi vsi domoljubi.

Odbor Sokolove podružnice Postojnske.

Novomesto 20. maja. T.*) (*O delih za uravnavo zemljiškega davka po novi postavi.*) Okrajna cenilna komisija za uravnavo zemljiškega davka je za ta okraj sestavljena. Ali so pa tudi vsi izvoljeni in imenovani udje te komisije sposobni za to zeló važno opravilo, to nam bo še le prihodnost pokazala; kajti tu ne zadostuje le nevedno prikimovati storjenim predlogom, ampak treba je, razun popolnoma poštenih misli, v prvi vrsti tudi razumnosti, previdnosti in znanja nasledkov, ki bodo izvirali iz tega dela. Že to se mi zeló nepripravno zdi, da je imenovan en sam poročevalec (referent) za dve okrajni glavarstvi, namreč za Novomesto in Črnomelj. Vsak okraj je pa za-se cenitveni okraj, in ima svojo posebno komisijo, svoje ude in svojega predsednika. Delo samo na sebi je važno in težavno tako, da potrebuje ne le vednega in razumnega, temuč tudi marljivega voditelja, ako se hoče delo dobro in v primernem času dovršiti in ne potegniti na dolgo klop, kakor je uradniška navada, in se že toliko let godí s poravnavo servitutov. Referent je tako rekoč duša tej komisiji; kako neki je mogoče, da bi ena sama duša dajala dvema truploma potrebno življenje? Vspešnega delovanja nam tedaj tukaj ni pričakovati.

Naj povem nekoliko o poslu teh komisij.

Prvo delo komisiji je pretresovanje doslè za cenitev nabranih pripomočkov, — in prvo delo referenta, da popotovaje pregleda ves okraj in potem nasvetuje, v koliko cenitvenih distriktov naj se cenitveni okraj razdelí. — Mislim, da se tukaj ne bo pokazala potreba razdeliti politični okraj v več distriktov, in sicer zato ne, ker se smé vsak svét (Cultursgattung) razdeliti na 8 razredov (Classen), v ktere se lahko vvrsté zemljišča od najboljših do najslabših. Po moji misli je tedaj prvo popotovanje referenta nepotrebno, ker to, ali se ima politični okraj razdeliti v več distriktov ali ne, komisija sama, kteri so okraj in vse okoliščine dobro znane, lahko doma odloči po lastni previdnosti.

Ko je to ravno omenjeno vprašanje rešeno, in so vse priprave dognane, ustanoví potem komisija srednjo ceno za vsaki kmetijski pridelek posebej, in pa za stroške, in to po tej ceni, kakor je bila leta 1855. do 1869., toda še prej se od teh 15 let izbriše tistih 5 let, v kterih je bila cena najviša, tako, da pride v poštev le 10 let z nižo ceno.

Na podlagi tako preračunjene srednje cene se določi pravilna cena (Normalpreis) za razne kmetijske pridelke in stroške.

Ko je vse to dognano, bode referent, s starimi mapami v rokah, prehodil in pregledal ves okraj od kraja do kraja, ter ga popisal; ob enem pa bode tudi oči

*) Dobro došlo! Vred.

obrnil na taista zemljišča, ki bi utegnila biti pripravna za primerjalna zemljišča (Mustergründe).

To popisovanje bode najimenitnejša podlaga vseh poznejih razprav in sklepov. Treba tedaj, da se županje in drugi izvedeni možje — če tudi jih nihče zraven ne kliče — udeležujejo tega popisovanja, in to v svoj lastni prid, da se ne prezró okoliščine, ki imajo poseben upliv na poljske in druge pridelke ali pa na gozde. Tako na primer: so kraji, kjer navadno ploha trga zemljo, kjer nastaja voda, kjer rad pada mraz, je tedaj pozeba navadna reč, ali so tudi kraji, kjer megla in hudi viharji škodujejo pridelkom. Treba je razodeti rodovitnost zemlje, pa tudi pota, po kterih se odpeljavajo pridelki na bližnji trg, in sicer vse, kar kaže, da so pridelki pičli in slabeji, cena niža, stroški obdelovanja pa večí. Za gozde je postavljen poseben referent, ki bo svoje delo opravljal za politične okraje Novomesto, Črnomelj in Kočevje. Ta bode pri svojem potovanji še posebno pozvedel ceno lesá na štoru (v gozdu), in kjer se posekan les prodaja, tudi ceno posekanega lesá, in pa stroške, ki to delo napravi. Tudi on napravi popis cenitvenega okraja.

Ta dva popisa pregleda potem cenilna komisija, ju popravi, ako najde kake pregreške, in sama prehodi, ako je treba, in pregleda ves okraj. (Kon. prih.

Iz Ljubljane. Kakor se v današnjem novičarji iz Dunaja bere, je presvitli cesar s patentom od 21. t. m. razpustil sedanji državni zbor in vse deželne zbore, razen českega, ter ob enem ukazal, naj bodo kmalu nove volitve za deželne zbore.

Ministerstvo, ki je Njih Veličanstvu nasvetovalo to storiti, razlaga in utrjuje svoj nasvet s tem, da ga je volja, pomiriti in poravnati, kolikor je mogoče, vse dežele in vse narode, in ob enem ustavno življenje postaviti na trdnejše, od vseh pripoznano stalo; zato pa ga je volja poprašati deželnih zborov, za njih želje in potrebe in pripraviti predloge, kako naj bi se sedanja ustava premenila, da bi se ta važni cilj in konec laglje dosegel. Ministerstvo hoče v ta namen sklicati nov državni zbor, v kterega naj novi deželni zbori pošljejo poslance.

Imeli bomo tedaj v kratkem spet nove volitve za deželne zbore. Iz samih ministerskih razlogov je očitno, kako važno, kako imenitno nalogo bodo ti imeli, in zavolj tega kako važne so za nas Slovence in za našo prihodnost nove volitve. Gotovo še nikoli niso bile tako važne! Zdaj bo šla borba za to, da dobijo dežele in narodi, kar jim gré, — da bode konec silovitemu nemškemu centralizmu in onemu puhlemu liberalizmu, ki Avstrijo muči že čez 2 leti, in da se, ako je mogoče, enkrat mir naredí med avstrijskimi narodi, da se državni red osnuje na enaki pravici za vse z ozirom na prave narodne, deželne in državne potrebe. To bo imenitna naloga zborov, za ktere bodemo kmalu imeli poslance voliti.

Iz tega nam je pa tudi popolnoma jasno, kaj nove volitve za nas pomenijo. Le mislimo si, da bi one za nas, kar sam Bog obvaruj! nesrečno stekle; da bi slovensko ljudstvo ne dobilo tacih zastopnikov, ki bi zagovarjali njegove dušne in telesne potrebe, njegovo vero, njegovo narodnost, da bi se tam, kjer se bode odločevala prihodnja osoda narodov, dežel in države, ne čul slovenskega ljudstva krepki glas, ampak da tam, kjer bi slovenski zastopniki imeli biti, bi sedeli možje brez srca za slovenske pravice in koristi, morebiti celó Slovencem sovražni in le za tujstvo goreči: ali bi to ne bila ena najhujih nesreč, ki more narod zadeti, in ki zná za-nj za leta in leta najžalostneje nasledke imeti?

Ako tedaj nočemo v tako nesrečo priti; ako nočemo, da bi se poravnava v Avstriji delala brez nas, čujmo in pazimo, ter se brez odloga za nove volitve pripravljajmo!

Nadjamo se, da se politična narodna društva povsod v glavnih mestih brez odloga resno poprimejo svojega dela; pa tudi po druzih mestih in po deželi naj slovenski rodoljubi precej začno preudarjati in dogovarjati se med seboj, kako bi se volitve na pravi, srečni tir napeljale.

Na deželi bodo menda najpred volitve volilnih mož (Wahlmänner). Vsakdo vé, kako važne so te; zakaj če so te skažene, ves daljni trud je potem zastonj. Naj se tedaj na vse skrbneje dela, da bodo pravi možje za volilce izvoljeni. Naj se v tej reči nič slepemu naključju ne prepušča, ampak prvotni volilci (Urwähler) naj se v vsaki občini ali srenji na tanko že naprej domenijo, ktere može bodo spet volili. Da morajo ti pošteni rodoljubi trdnega značaja in neodvisni biti, da jih ne zasuče nobena ne sladka ne trdna beseda nasprotnikov naših, in da se taki, ki se pri prejšnjih volitvah niso prav obnašali, ne smejo več voliti, to se samo po sebi razume. Posebno pa to prosimo pomniti, da naj vsak, ki ima pravico voliti, gotovo zraven pride, in naj ne odhaja pred, dokler ni cela volitev popolnoma končana. Zlasti naj naši dragi domorodci po deželi, ki so na viši stopnji izobraženja, duhovskega in svetnega stanu, ne pozabijo, da so oni ljudstvu svétniki in vodniki! Skrbno naj pazijo, da nemškutarija in brezverski liberalizem ljulike ne seje med pšenico.

Toliko se nam je treba zdelo že danes opomniti. „Novice“ bodo s pazljivim očesom spremljevale vse daljne zgodbe v tej reči, in o vsaki priliki povedale, kar se jim bo potrebno zdelo, da bi se tako srečno dosegel blagi namen, ki je izrečen v lepem našem starodavnem slovenskem geslu: Vse za vero, za dom in za cesarja!

— Stolni dekan gosp. dr. Pogačar je pretekli teden prišel iz Rima nazaj. Svetli knezoškof ljubljanski in nadškof goriški še nista šla v Rim.

— (*„Beseda“ ljubljanskih gg. bogoslovcev v semenišču 19. t. m. ss. Cirilu in Metodu na čast.*) Prvikrat in če Bog dá ne zadnjikrat so nas razveselili naši gospodje „bogoslovci“ z „besedo“, jako podučno in zabavno. Že program sam kaže, da umejo „utile“ strinjati z „dulce“. Bil je ta-le: 1. Prolog, sestavil in govoril ga je g. Žgur, četrtoletnik. 2. V slavo ss. ap. Cirilu in Metodu, zbor, zložil abbé Fr. Liszt; 3. Govor, sestavil in govoril Marinko; 4. Kdo je mar? zbor z glasovirom zložil B. Ipavec; 5. Trilog, spisal Iv. Podboj, govorili Jeglič, A. Podboj in Ivan Podboj; 6. Oddelek iz opere „il Pirata“ od Bellini-a za gosli in glasovir, igrala Bohinec in Kržić; 7. deklamacija, ki jo je imel govoriti Jančigar; in 8. Molitev, zbor, zložil D. Jenko. — Beseda ta ima tem večo vrednost, ker je sad lastnega uma in izurjenja, kajti vse govore so in to umetniško sestavili govorniki sami, in tudi v petji izurili se sami. Petje je izvrstno vodil gosp. J. Aljaž, tretjeletnik. Vpričo bogoslovcev, skoro vseh duhovnov ljubljanskih, nekterih iz okolice in nekoliko povabljenih svetovnih gospodov se je „beseda“ odlično vršila v obedišču. Nad vratmi je v narodnih barvah povabljenim gostom migljal pozdrav: „Dobro došli!“, nad glumiščem se je svetilo gêslo: „Vse za vero in domovino“, pod podobama Cirila in Metoda pa so gorele besede: „Ss. Ciril i Metod! — na veke vaju slavil bode — slovanski naš rod.“ — O izvrševanji programovih toček moramo biti kratki, ker ne vemo, kteremu umetniku bi dali prednost; da pa svojo sodbo prav po profesorski najkrajše izrečemo, zapišemo vse v „red z odliko“. — Ker smo

bili tako sila kratki v sodbi, zato pa hočemo nekoliko obširniše posneti govore. — Gosp. Žgur stavi na čelo svojega nagovora mogoče vprašanje: Od kod to, da ravno ljubljanski bogoslovci, prebivajoči v središču Slovenije, ne razodevajo nikacega narodnega življenja? in odgovarja na kratko: Res je, do zdaj niso ljubljanski bogoslovci s svojim gibanjem na-se obračali pozornosti slovenskega občinstva; res je, da niso z vpitjem svojega domoljubja znašali pred javnost, in kakor je tudi istina, da bi med nami želeti bilo živahnejega medsebojnega življenja, smemo vendar z dobro vestjo reči, da spavali nismo. Delali smo in delamo plamteči za narod kakor bučele brez hrupa, opasujoči se z vednostmi, ki so prvi in poglavitni pogoj vspešnega delovanja tako na cerkvenem, tako na narodnem polji. Današnji večer, pravi dalje govornik, hočemo pokazati, da umevamo tudi mi Ljubljančanje ceniti zasluge neumrlih slovanskih boriteljev na cerkvenem in narodnem polji, da častimo in ljubimo možé, ki so v preveliki gorečnosti in ljubezni, svojemu narodu posvetili vse svoje dušne in telesne moči! . . . . Saj nas že tudi kot pripravnike duhovskega stanú, in ob enem kot sinove velikanskega debla slovanskega vežete dolžnost in hvaležnost, da slov. blagovestnika ss. Cirila in Metoda častimo kot visoka svetnika, slavimo kot neutrudljiva boritelja slovanskega naroda in neustrašljiva trositelja slovanske omike! Ni moj namen, nadaljuje govornik, spuščati se v zgodovino Cirilometoško, koja je gotovo jako važna, sosebno za bogoslovca slovanskega; kajti ona nam kaže velikanske čine prvih slovanskih apostolov na cerkvenem in narodnem polji; ona nam kaže pot, na ktero jo moramo kreniti, ako hočemo srečati se z narodom, ako hočemo vspešno delati v svojem prihodnjem poslovanji. Zato rečem samó: posnemati naša slov. brata ss. Cirila in Metoda bodi naše geslo, naša najsvetejša dolžnost!!

Po prisrčnem pozdravu došlih imenitnih gostov se zahvaljuje govornik v imenu vseh gg. bogoslovcev preč. gosp. vodji, Fr. Kramarju, da jih je z veseljem podpiral pri osnovanji prve besede, s ktero začenja ljubljansko semenišče sloveča slovanska svetnika slaviti ter se nadja, da ta beseda ni prva in zadnja, pač pa da je ž njo uglajena pot, ktero naj bodo hodili v prihodnje bogoslovci. H koncu svojega govora se obrača govornik še na slov. apostola in končuje tako-le: Na Vaju, slovanska naša brata, ss. Ciril in Metod! se danes o neki zadevi, ki naša srca silno teži, zaupljivo obračamo s ponižno prošnjo: naj bi večnega Boga prosila, da bi razrušil steno, koja od nas loči večino naših slovanskih bratov, kterih še milijonov in milijonov živí deloma v krivoverstvu, deloma v razkolništvu. O, prosita sosebno zdaj, ko vesoljnega krščanskega svetá Očetje v Rimu zborujejo, da bi posijal v njih srca žarek milosti božje, da bi jih razsvetlil z lučjo sv. vere, da postanejo z nami vsi tudi po veri edini, kakor smo po duhu! In ko nas boste nerazrušljivi vezí vére in narodnosti sklepali vse, prav vse, ki nas je kot listja in trave, — tedaj bodemo stali nepremagljivi in vse sile sovragov se bodo nad našo zvézo razprševale!

Gosp. Marinkovemu govoru pa je bilo jedro to-le: Preglejmo našo domovino, kakošna je bila pred tisuč leti. Gozdi pokrita, pusta; po njej biva Slovan časteč neme malike. Poglejmo, hitre spremembe! Ciril in Metod prideta — in v malo letih ima slovenski svet drugo podobo. Od kod to? od kod taka prememba: vsaj so tudi Nemci delali vže pred med Slovani ali brezvspešno? — Učila sta v domačem slovanskem jeziku, vvedla ga v službo božjo, pisala slovanske knjige. Zveličalni uk in narodni jezik bilo je čarovno sredstvo, koje je spremenilo popolnoma Slovana in njegovo domovino. Slovenski duhovnik je naslednik ss. bratov Cirila in Metoda. Deluje v istem kraji, v istem narodu v istej reči, — tedaj mora delovati tudi tako, kakor sta delala ona — in njegov trud ne bode zastonj. Ljubiti mora tedaj vero, ljubiti mora svojo domovino. In kako bi ne ljubil vere? katoliške vere? Vsaj ga spominja materne ljubezni, srečne mladosti, najblažejih trenutkov v življenji! Predočuje mu boje krščanskih junakov, njihovo krv, prelito v spričevanje sv. vere, blagodejne učinke, koje je imela sv. vera na izobraženje in izoliko. Vera mu kliče v spomin božjo ljubezen, kaže mu krog njegovega delovanja. — Slovenci, ovčice slovenskega duhovna so verni, najdraži zaklad jim je katoliška vera. Bi je mar on sam, njihov voditelj, njihov varuh ne ljubil? Pripravljen mora biti za-njo vse darovati, tudi lastno življenje. — Drugič je slovenskemu duhovnu živo potrebno domoljubje. Slovenski duhoven mora ljubiti milo Slovenijo, ker je sam Slovenec, ker deluje med Slovenci, za Slovence in ker ga Slovenci živé. Ljubiti mora slov. duhoven narod slovenski, ker je sam Slovenec. Še v maternem naročju je čul že slov. glaske, sam jecljal slovenske, molil slovensko, vžival mladostno veselje v slovenskej domovini. V letih učenja je zahajal najraje v svoj domači kraj, ogledaval z največim veseljem krasoto svoje domovine, opazoval svoje rojake, — ter spoznal njihove spretnosti, njihove blage lastnosti. Kako bi je tedaj ne ljubil? Vsaj ljubi celó nespametna žival kraj, kjer se je rodila; vsaj se borí za svojo domovino celó divji Afrikan ali sirovi Indijan!? Slehrnemu človeku je domoljubje dolžnost, tedaj tudi duhovnu. Stan ne spremeni rodu. Pravi duhoven pak ne skrbi samo za dušni, ampak tudi za telesni blagor mu izročenih. Tedaj mora biti tudi zarad tega rodoljuben. Dalje zahteva od duhovna rodoljublje hvaležnost. Njegove ovčice ga preskrbé s potrebnimi rečmi — in on jim je dolžan to povrniti, kakor le mogoče, — najbolj pak spoštovati njihovo najdražo svetinjo narodnost. Slednjič zahteva vera sama, da je slovenski duhoven rodoljub — in sicer delaven rodoljub. Napačna svoboda, koje bistvo je v tem, da z nogami tepta katoliško zavest, nam pretí od vseh straní. Narodnost sili slov. liberalce, da hodijo nekoliko še z duhovščino. Slov. duhovščina je tedaj dolžna skrbeti, da brez nje pri narodu nikdar nič ne opravijo, t. j. delati mora sama za narod vsestransko ter pridobivati vedno večo ljubav, vedno veče zaupanje v narodu. Slednjič vzbuja in opomni, da ljubimo svojo domovino; da naj posnemamo prednamce Vodnika, Ravnikarja, Slomšeka itd. — da naj se krepko borimo s sovražnikom —: zmaga bo gotovo naša. —

Trilog nam predočuje dva bivša sošolca bogoslovca in filozofa v živahnem prepiru. Filozof, prav „comme il faut“ razklada pred svojim nekdanjim šolskim tovaršem trumo na vseučilišči nabranih piškavih fraz in puhlih zabavljic proti veri, cerkvi itd., kterih se trdovratno držé, akoprem mu bogoslovec natanko spriča njihovo neveljavnost in ničnost. Ta že precej burni pogovor nenadoma pretrga Ribničan, ki s praktičnimi, se vé da ribniškimi, izgledi dokazuje, da je v sedanjem času z resnico in pravico kaj slaba. Po odhodu Ribničanovem, ki ni mogel zediniti nasprotnih misli obeh prijateljev, se tudi ona dva ločita nesprijaznjena vsak po svoje povdarjaje način prihodnjega delovanja. —

Deklamacija je izostala, ker se je bližala že deseta ura; namesti nje je pa bral g. Jančigar tri telegrame, ki so bogoslovcem došli, in sicer od goriških bogoslovcev, praških Slovencev in dr. J. Kulavica, c. k. dvornega kaplana, bivšega podvodja ljublj. semenišča, iz Dunaja. — Končavši popis izvrstne te „besede“ le svojo dolžnost spolnimo, če častitim bogoslovcom srčno svojo zahvalo izrečemo za podučno zabavo, ki so

nam jo napravili s to „besedo“, ki je na vse pričujoče vrlo dober vtisek naredila.

— (*Vrsta razgovorov*) pri občnem zboru dramatičnega društva, ki bode v nedeljo 29. maja zjutraj ob 10. uri v dvorani čitalnični, je: 1. Sporočilo tajnikovo; 2. Sporočilo blagajnikovo; 3. Volitev prvosednika, blagajnika in 10 odbornikov, vsled prenaredbe društvenih pravil, sklenjene v lanskem občnem zboru; 4. Posamesni predlogi družabnikov. Odbor.

— (*„Tagblattarji“, to je, konstitucijonalci ljublj.*) so strašno-politikovali v nedeljo pod stola-ravnateljstvom Dežmanovim. Ko bi človek ne poznal teh ljudí, bal bi se jih; drug od druzega je huje mahal po narodih, ki nočejo Nemca priznavati za gospodarja Avstrije in decemberske ustave ne za „non plus ultra“ na svetu! Gosp. Lašan, dosluženi poslanec sedmerih nekdanjih volilcev v Frankobrodu in c. kr. deželne vlade svétnik v pokoji je prvi jahal konja parlamentaričnega, „dass Kies und Funken stoben“: „Gebt mir meine Legionen wieder!“ — ne, ne: „dajte nam prejšnji reichsrath nazaj!“ — je kričal — in mene pošljite na Dunaj, si je menda mislil, saj veste iz Frankobroda anno 1848., da se parlamenta držim kot smola; ko pa jez pridem v „reichsrath“, nažugal mu bodem pogum, da postane konvent („ich wünsche ihm den Muth eines Conventes“) — kaj morebiti celó z giljotino? In pravo! pravo! se je odmevalo po dvorani, „Brencelj“ pa je dobil dobro sliko za prihodnji list: „Lašana z giljotino“. — Dimic je povdarjal pozvedbo tega, česar Slovenci zahtevajo (man müsse sich über die Forderungen der Slovenen klar werden), al hipoma nastane „nemir — oho!“ in kar brž postave, v kterih narodni poslanci pravice slovenskemu narodu zahtevajo, imenuje „landesschädlich“, federalizem propad Avstrije, ter protestuje zoper spravo vlade z voditelji slovenskimi brez zaslišanja „ustavoverske“ deželne manjšine. Ko pa besedo manjšine izreče, poskoči dr. Schaffer na svoje bolehne noge, in kričí: „ne manjšine“, ampak večine! Da, da! večine! zagrmí za njimi cela klika, ki je celega enega poslanca iz dežele imela v vsem zboru. Zdaj pa se vzdigne župan dr. Suppan in v sveti jezi pobija abotno misel Dimičevo, češ, da ministerstvo še ni tako v mlaki, da bi se menilo z voditelji slovenskimi! Se ve, da oče gemeinderathov o tem več vé, kakor o potrebah mestnih. In tako so „in gehobener Stimmung“ šli domú konstitucijonalci in ponoči se jim je že sladko sanjalo, kako bode giljotina sekala glave vsem, ki niso „Fleisch von ihrem Fleische“.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Ko so časniki še zmirom pisarili, da ni pretrgana nit porazumljevanja ministra Potockega s Čehi, kar hipoma prinese dunajski vladni list dva cesarska patenta od 21. dne t. m.; v enem se razpušča državni zbor dunajski, v drugem se razpuščajo vsi deželni zbori, samo češki ne. Isti list je prinesel pismo, v kterem ministerstva predsednik grof Potocki Njeg. Veličanstvu opravičuje svoj predlog o razpustu državnega zbora in deželnih zborov razen českega; iz tega pisma povemo na drugem mestu več. Vprašali nas bodo bralci: kaj pa pomeni vse to? — Stvar po vse ni še jasna, — da je državni zbor se razpustil, bila je prva potreba, — da bi se bili razpustili vsi zbori, ne bilo bi se lahko proti temu kaj ugovarjalo; al da so se razpustili vsi, — a češki ne, ki bi se bil moral prvi razpustiti za dosego zaželene sprave, to je osupnilo vse in bridko v dušo zapeklo vsacega pravega Avstrijana, ki želí mirú in sprave med narodi. To je zopet ona nesrečna „dvojna mera“ v Avstriji, ktero so „Novice“ že večkrat obžalovale, — to je ona zatuhla moka, iz ktere ne bode in ne more biti kruha. Ministerstva predsednik zagovarja v svojem pismu do Njih Veličanstva to izjemo s tem, da pravi, da ni dosegel gotovosti, da Čehi grejo v državni zbor. Ali mi vprašamo: je li tak izgovor ustaven? ali ne bodo temu početju ploskali tako imenovani liberalni Nemci? Ali se ne more sumiti, da taka akcija je Giskranizem v predelani obliki? Ali je vse to na blagor Avstrije? Nam je za Potockega žal, da se je stvar nenadoma tako zasuknila, — v okrožnici Beustovi od 28. aprila do zastopnikov avstrijskih pri vnanjih vladah pa vidimo ključ k skrivnosti, kako da je vse to tako prišlo. Beust je še zmirom oni mož, ki „veliko pratiko“ piše Avstriji. Da ni srečno bilo prvo delo, njegov — dvalizem, to pripoznava zdaj že Slovan in Nemec v Avstriji, — bojimo se, da drugo njegovo delo v važni tej dôbi, v kteri vsak pravi Avstrijan hrepeni po spravi, bode še manj srečno. Bog daj! da se motimo. Beust ni sreča Avstriji.

Tabor v Sežani

dne 29. maja 1870. ob štirih popoldne.

Slovenci! Povsod, posebno pa v Avstriji, se narodi sedaj čvrsto gibljejo; nobeden noče za drugim zaostati, ampak vsak se oglaša, vsak se trudi, da si pridobi enakopravnost in enako veljavo z drugimi.

Tudi mi Slovenci moramo in hočemo pokazati, da smo čvrst, živ narod, kteri hoče vživati vse pravice, ki jih vživajo drugi svobodni narodi. — Na noge tedaj vrli bratje na Krasu in v tržaški okolici! Zberite se v sežanskem taboru, kolikor vas je, da boste združeni, kakor po drugih narodnih shodih, zahtevali zedinjeno Slovenijo, in potrjevali te za vas potrebne točke:

1. Vsi Slovenci naj se po postavni poti zedinijo v eno kronovino z enim deželnim zborom.
2. Naj se djansko izpelje §. 19 državno osnovnih postav, naj se tedaj v c. k. uradnijah na Slovenskem precej začne pisati in uradovati v slovenskem jeziku: in podučni jezik v vseh šolah na Slovenskem naj bode slovenski jezik.
3. Naj se v Sežani napravi slovenska ljudska šola s petimi razredi.
4. Naj se za tržaško okolico vpelje slovenska meščanska šola s posebnim ozirom na njene potrebe.
5. Naj se javni davki kolikor mogoče zniževajo, ali saj ne od leta do leta zviševajo.

Vrli rojaki! Taborski sklepi so imenitni, ker po njih zvedó poslanci in vlada, česar ljudstvo želi in znajo potem delati narodu v prid. Zato vas kliče politično društvo „Soča“ v Gorici z rodoljubi iz Sežane in tržaške okolice v tabor, da pokažete s tem, da ste za narod vneti.

Za politično društvo „Soča“ v Gorici.
odbor.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.